

6. Рапопорт И.А. К вопросу о надежности как об одном из критериев эффективности теста // Психология. – Киев, 1972. – Вып. 11. – С.101-116.
7. Alderson J., Clapham C., Wall D. Language Test Construction and Evaluation. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. – 310p.
8. Bachman L., Palmer A. Language testing in practice. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 377p.

The article is devoted to the problems of testing. The main accent is made upon the analysis of students' psychological training for performing a test task. The principal types of testing are investigated too.

Key words: testing process, test task, psychological training, skills and abilities, knowledge, personal characteristics, current testing, summing-up testing.

Отримано: 10.12.2009

УДК 159.922

Л.С. Роговик

Груповий психоаналіз як метод особистісної психокорекції учасників танцювально-психомоторного тренінгу

У статті досліджується сутність групового психоаналізу, дається методологічний аналіз його принципів, механізмів та функціональних особливостей на різних рівнях побудови рухів під час сеансів танцювально-психомоторного тренінгу. Показано психотерапевтичні ефекти використання групового аналізу на всіх етапах тренінгу та роль психотерапевта в процесі особистісної психокорекції учасників групи.

Ключові слова: груповий психоаналіз, принципи групового психоаналізу, самоаналіз, особистісна психокорекція, групова динаміка.

В статье исследуется суть группового психоанализа, дается методологический анализ его принципов, механизмов и функциональных особенностей на разных уровнях построения движений во время сеансов танцевально-психомоторного тренинга. Показаны психоте-

рапевтические эффекты использования группового анализа на всех этапах тренинга и роль психотерапевта в процессе личностной психокоррекции участников группы.

Ключевые слова: групповой психоанализ, принципы группового психоанализа, самоанализ, личностная психокоррекция, групповая динамика.

Постановка проблеми. Груповий психоаналіз – це визнаний та широко розповсюджений у США та розвинених країнах Європи метод практичної психології. Базуючись на психоаналізі З.Фройда, він вбачає шлях і мету психотерапії в розкритті несвідомого, у досвіді й визнанні специфічних форм спілкування індивіда зі своєю внутрішньою та зовнішньою реальністю.

Засновники методу групового аналізу, якому виповнилось майже 100 років, вважали, що груповий аналіз має цілу низку переваг перед індивідуальним: в групі людина набуває найвищого рівня свободи вираження, можливості отримати оцінку своєї соціальної поведінки та дізнатися, що думають про неї члени групи. Водночас опоненти групового аналізу відзначали, що під час концентрації уваги групи на одній людині, інші нічого не отримують.

Такі протилежні позиції спричинили хаос поглядів на цей метод, що спонукало прибічників групового аналізу звертатись до індивідуального методу. При описі феноменів групової роботи, динамічних процесів, які мали відношення до психоаналітичних парадигм, доводилось спиратися на звичний формальний апарат, що запозичувався з індивідуального психоаналізу. В літературі з групового психоаналізу майже була відсутня методологія, а більша частина матеріалу присвячувалась опису клінічних випадків, що породжувало проблеми в описі, аналізі та поясненні феноменів особистості в груповій взаємодії. Через деякий час психотерапевти почали вибудовувати власний концептуальний апарат та розширювати його. Був створений словник спеціальних термінів, які застосовуються лише в груповій психотерапії, зокрема “спільний опір”; “субгрупування” [2]; “ситуативні” та “базові” захисти [13].

В Україні груповий аналіз був і досі залишається ознайомчим і практично доступним методом. Першими груповими аналітиками, які започаткували розвиток психоаналізу в Україні, були А.Пріц та Е.Вікукаль. Впроваджуючи метод групового психоаналізу, автори підкреслювали, що важливе значення має створення між тренером та учасником особливої дихотомічної пари з досить широкими можливостями для терапевтичного впливу [3].

Заслужує на увагу розробка технології групового психоаналізу в умовах активного соціально-психологічного навчання Т.С.Яценко в дослідженні групової динаміки й групового психокорекційного впливу. Показано перевагу групового психоаналізу малюнків, що дає можливість учасникам допомагати один одному в царині взаєморозуміння й особистісного розвитку в процесі розширення можливостей комунікативної компетенції. Водночас вказується на необхідність осягнення теоретичних й методологічних засад розуміння внутрішньої динаміки психіки через аналітичну роботу з психомалюнками в групі, що зумовлює спрямованість психокорекційного процесу на виявлення внутрішніх суперечностей психіки суб'єкта [13].

Танцювальна терапія є відносно новим напрямком психотерапевтичної діяльності, що сформувалась на основі мистецтва танцю. Оскільки більшість психотерапевтів, які користуються прийомами танцювальної психотерапії, отримали підготовку в рамках психоаналітичної традиції, теоретична спадщина психоаналізу має на них сильний вплив. Це виявляється у використанні танцювальними терапевтами таких понять, як катарсис, самоаналіз [9].

Сьогодні в цій галузі використовують найрізноманітніші форми роботи, які не вкладаються в рамки психоаналітичної традиції. Метою танцювальної терапії є створення позитивного образу тіла, розвиток усвідомлення власного тіла, розвиток навичок спілкування, дослідження почуттів та набуття групового досвіду. Фундаментальне значення для танцювальної психотерапії мають взаємозв'язок спонтанних рухів та психічних станів, а також переконання в тому, що характер рухів відображає особистісні властивості [10].

Необхідність пошуків концептуальної основи, які б сприяли становленню групового психоаналізу як специфічного психотерапевтичного методу зі своїми задачами та інструментарієм обумовлена вимогою практики групової корекції. Працюючи з групою, необхідно мати чіткий інструментарій задля опису, пояснення та прогнозування феноменів психіки. В групах танцювальної психотерапії, які орієнтуються на когнітивні, соціальні та фізичні процеси, ця задача є особливо актуальною.

Метою статті є дослідження особливостей використання методу групового психоаналізу як засобу особистісної корекції в танцювальній психотерапії та визначення змісту його основних категорій на всіх етапах танцювально-психомоторного тренінгу.

Задачі дослідження. 1. Методологічний аналіз принципів групового психоаналізу в танцювальній психотерапії. 2. Модифікація

фікація змісту та структури групового аналізу на різних етапах танцювально-психомоторного тренінгу. 3. Визначення психотерапевтичних ефектів методом групового психоаналізу.

Предмет дослідження: змістова структура групового психоаналізу на різних етапах танцювально-психомоторного тренінгу. **Об'єкт дослідження:** груповий психоаналіз як засіб особистісної корекції в танці.

Розробка проблеми. Систематичне застосування психоаналізу почалось на рубежі та протягом 20-х років ХХ століття. Перші серйозні спроби здійснили психоаналітики А.Адлер, Т.Барроу, Р.Дрейкурс, Елейзелл, Морено, К.Оберндорф, Л.Уейндер, П.Шильдер та ін. Термін “груповий психоаналіз” ввів у вжиток в 1925 році психоаналітик Барроу, вважаючи цей метод найбільш ефективним у всіх випадках емоційного болю, депресії, а також проблем із здоров'ям, які мають психологічне походження [2].

За Е.Берном, на сьогоднішній день використовуються три види групового психоаналізу: перший, який використовує ідеї й принципи класичного психоаналізу; другий, який приділяє увагу співвіднесенню групових подій зі станом учасників групи; третій – з фокусуванням уваги на аналізі взаємодії між учасниками з метою здійснення на них відповідного впливу [12].

Користуючись загальною логікою міркувань щодо теоретичного аналізу наявної літератури з групового психоаналізу, необхідно визначити основні його принципи, згідно з якими будується робота в групі, конкретизувати ці принципи стосовно груп танцювальної психотерапії, виділити найбільш ефективні методи, які забезпечують отримання психотерапевтичних ефектів психокорекційного процесу.

Одним з вихідних, методологічно важливих питань групового психоаналізу є сприйняття особистістю численних образів самої себе в різних ситуаціях діяльності й поведінки, у всіх формах взаємодії з іншими людьми й поєднанні цих образів у цілісне утворення – в уявлення, а потім вже в поняття власного “Я” як суб'єкта, відмінного від інших [3].

При аналізі різних аспектів особистості в групі важливого значення набуває методологічний *принцип єдності свідомості й діяльності*. Тому перед психотерапевтом постає важливе питання об'єктивного психологічного пізнання, що відрізняється від простого переживання. Воно може бути вирішено тільки на основі розкриття всіх істотних об'єктивних зв'язків, що опосередковують психічне: у груповій діяльності свідомість і самосвідомість не тільки виявляються, але й формуються [13].

З точки зору глибокої психології, особистість розглядається як конкретна жива людина, що володіє свідомістю і самосвідомістю, як саморегульована динамічна функціональна система якостей, відношень і дій, що безперервно взаємодіють, як суб'єкт соціальних відношень і свідомої діяльності. Зазначені терміни дозволяють виділити методологічні *принципи аналізу самосвідомості* як розгорнутий в часі процес та визнати положення про безупинну зміну самосвідомості на основі взаємин людини з навколишнім соціальним середовищем. Необхідним методологічним принципом аналізу самосвідомості особистості є *принцип особистісного підходу* [13].

Конкретизація *принципу історизму* ґрунтується на моментах становлення самосвідомості в онтогенезі, намічених С.Л.Рубінштейном. До них належать оволодіння власним тілом, виникнення довільних рухів, самостійне пересування й самообслуговування, формування перших уявлень про своє “Я”. Формування та зміна структури “Я” дитини, “Я” дорослої людини, “Я” літньої людини досліджується в групі.

На думку К.Рудестама, “особлива увага в тілесній психотерапії приділяється глибоким тілесним відчуттям, а також дослідженню того, яким чином потреби, нужди й почуття кодуються в стані тіла”. Водночас автор наголошує, що “кінцевою метою є розробка більш реалістичних підходів до розв’язання конфліктів, пов’язаних із цими нуждами” [8]. Саме такий підхід дозволяє розв’язувати методологічну проблему *взаємозв’язку тіла й психіки*.

Психоаналітична теорія зробила свій внесок в розвиток танцювальної психотерапії. Юнг вважав, що артистичні переживання, як “активна уява”, мають психотерапевтичний ефект. Переживання, викликані танцювальними рухами, на його думку, здатні пробуджувати несвідоме, роблячи його доступним для аналізу та катарсичного переживання. В тлумаченні Юнга, творче самовираження в символічній формі має для психотерапії надзвичайно важливе значення. Процес символізації забезпечує не лише маскування змісту несвідомого, а й його автономію від свідомої сфери психіки, тобто саму сутність існування цієї сфери. Інакше кажучи, без символізації не існувало б несвідомого: зміст психіки перебував би у знаковій системі. Отже, йдеться про цілісний психічний процес, про *системність психіки*.

Груповий психоаналіз відрізняється від індивідуального тим, що в ньому присутній груповий ефект, проходить певні стадії інтеграції завдяки розвитку стосунків у групі. Групова динаміка дає змогу реалізувати *принцип багаторівневості* в психоко-

рекційній роботі, а це забезпечує оптимальність дозування діагностичних та психокорекційних впливів [13]. Основна мета групового аналізу – становлення групи як функціональної єдності, де кожного учасник являє собою унікальний елемент цілісності, без якого група не може існувати як інтегративний механізм [2].

Використання танцювально-психомоторного тренінгу в психокорекції особистості студентів та дорослих людей, має широко спрямований характер. Групові танці дозволяють розширювати самосвідомість та покращують фізичне почуття. Крім того, танці створюють додаткові можливості для взаємодії між членами групи. Танцювальна терапія сприяє виникненню позитивних емоцій, надаючи можливість учасникам сміливо експериментувати з новими моделями поведінки. Члени групи використовують танець як засіб дослідження глибинних детермінант відчуженості від інших людей через пізнання образу тіла, самооцінки та сексуальності. В ідеальному варіанті аналіз рухів допомагає трансформувати почуття в дії, а дії – в розуміння [10].

Взаємовідносини та взаємодії, у які вступають в групі її учасники, відображають моделі реального життя, з його установками, цінностями, способами емоційного реагування та поведінковими реакціями. Група сприяє розвитку саморозуміння та розв'язання особистісних проблем, оскільки її учасники мають можливість не тільки спілкуватися, а й реалізувати свій особистісний потенціал [2].

Перед тренером стоїть складна задача: провокувати та корегувати процеси інтеграції в групі. Задача полягає також в тому, щоб підштовхнути групу до активізації механізмів саморозвитку, до створення групової матриці, яка властива тільки цій конкретній групі. Саме тому тренер використовує *метод переносу – набір моделей поведінки та ставлення до партнерів*. В такий спосіб відбувається пошук власної ідентичності. Функція переносів на тренера, на групу полягає в експериментуванні з новими соціальними стандартами поведінки та набуттям нових соціальних навичок [2].

Терапевт фокусує увагу на загальній взаємодії всіх членів групи, а також на взаємовідносини між членами групи й ведучим. Основна задача ведучого – *створення клімату довіри в групі*, яка дозволяє людині займатися аналізом, розкриватися, звільнитись від страху простору, вільно висловлюватись та розмірковувати про причини своєї поведінки. Задача ведучого – встановити та підтримувати такі умови, щоб група самостійно робила власні відкриття, допомагаючи відкрити в людині її індивідуальність [4].

Використання групової динаміки спрямовується також на створення в групі системи зворотного зв'язку, який дозволив би учасникам глибше пізнати себе, побачити власні неадекватні ставлення та установки, емоційні та поведінкові стереотипи, що виявляються в міжособистісних стосунках, та змінити їх в атмосфері доброзичливості й взаємного прийняття [11].

Основою групового психоаналізу є високий ступінь щирості. Учасники поводять себе таким чином, якби вони це робили із знайомими, друзями, родичами. Група є тією ареною, де можна позбавитися від неадекватних поведінкових навичок, використовується як навчальне приміщення, де учасники програють все, що вони роблять в житті, не обмежуючись аналізом попередньої поведінки. Для сучасного групового психоаналізу, на відміну від більш ранніх психотерапевтичних методів, це є найбільш характерною особливістю [4].

Найбільш чітко розроблено комунікативний символізм танцювального процесу в системі психомоторного тренінгу, запронованій Альбертом Песо. Метою психомоторних тренувань, на його думку, є “створення контрольованих умов для ясного вираження емоцій, які викликають задоволення, через рухи” [10]. Отже, слід залучати до групового психоаналізу *теоретичні знання про феномени, закономірності та механізми тіла* [8].

У танцювально-психомоторному тренінгу груповий психоаналіз базується на уявленні про те, що не можна бути індивідумом поза групою: смисл групи та індивіда – у взаєморозумінні. В груповому психоаналізі танцювальної групи основна роль відводиться взаємодії в мовній та невербальній комунікації, а робота з тілом дозволяє виявляти свідомі та несвідомі причини вчинків [5].

Групове навчання має суттєві переваги перед індивідуальним: група виявляє форми поведінки, які можуть залишитися поза увагою в індивідуальній психотерапії; група допомагає учасникам зрозуміти, яким чином їх сприймають інші люди через вільні й розкуті реакції на поведінку один одного; група дозволяє дізнатися про різні точки зору на свою поведінку; група надає можливість дізнатися про те, як людина виглядає тут і зараз; група дає можливість поводити себе по-іншому в різних життєвих ситуаціях, одночасно пропонуючи шлях до своєї індивідуальності. Перехід з групи в систему стосунків з оточенням більш короткий, ніж з кабінету психотерапевта [4].

Рухова діяльність групи будується згідно з теорією рівневої побудови рухів М.О.Бернштейна [1], в основу якої закладено

принцип психічної активності. Танцювальні дії є психомоторними: вони є не простим ланцюгом деталей, а будуються згідно з системою ієрархії та субординації рівнів побудови рухів. Ця система створюється відповідно за участі тих чи інших відділів центральної нервової системи. В залежності від смислової частини моторного завдання, здавалось би, схожі за формою психомоторні дії можуть регулюватися по-різному, на фоновому чи ведучому, основному рівнях.

При організації танцювального тренінгу як форми психомоторної активності взято за основу такі *концептуальні положення*: психомоторна активність – це інтегрована здатність людини, спрямована на психічно обумовлені розумові та моторні дії по визначенню форми, змісту і способів розв’язання пізнавальних завдань; внутрішніми чинниками регуляції психомоторної активності виступають мовлення, почуття, образи, а зовнішніми – простір, темп та ритм діяльності; психомоторна дія досліджується як єдність, що передбачає узгодженість розумового (думки, емоційні стани, образи) та моторного (макро- та мікрорухи) компонентів хореографічної діяльності, які розгортаються в просторі і часі; цілісність людини як суб’єкта пізнання забезпечує тілесність (образ тіла), де тіло виступає ядром психіки, а тілесний простір – полем здійснення орієнтовних та пошукових дій, а також дій зі своїм тілом як знаряддям для пізнання; тілесний досвід має значення як чуттєвий індивідуальний вантаж, на базі якого формується фундамент психомоторної активності, мисленневих операцій та співробітництва; м’язова свобода дозволяє створювати позитивний образ тіла, людина відчуває органічну цілісність внутрішньої когнітивної та емоційної активності, і таким чином в умовах розширеного тілесного простору працюють механізми саморозвитку [8].

Підготовча робота до практичного засвоєння структурних одиниць танцювальної діяльності визначається такими критеріями: рівень володіння тілом (відчуття ваги, балансу, координації м’язових зусиль, орієнтації у схемі тіла); здатність до передбачення дії, планування образу дії; здатність самостійно діяти в нестандартних ситуаціях (швидка адаптація до ритму, темпу та тілесного простору). Визначається психомоторний потенціал особистості, важливим поняттям якого є *тілесна взаємодія* з учасниками групи. В широкому значенні тілесна взаємодія – це взаємне пристосування, здатність до наочіння в нових соціальних умовах; здатність знаходити своє місце в структурі тілесного простору. В групі включення учасників групи в активну взаємодію

відбувається під час виконання танцювальних та психомоторних вправ з подальшим самоаналізом.

На початковому етапі члени групи навчаються чутливості до внутрішніх моторних імпульсів, які містять рефлекторні, довільні та емоційні компоненти. Виконуються вправи репродуктивного характеру, використовуються вправи на розвиток почуття пози, робота з вагою, переміщенням тіла в просторі, ознайомлення зі схемою тіла, рухами різних частин тіла, досліджується статична рівновага. Відбувається ознайомлення з основними категоріями: *вага, простір, напрямок руху, схема тіла* та досягається автоматизм утримання поз тіла в різних умовах: під час руху, в статиці, в парах та поодиноці. Результати самоаналізу обговорюються в за групі такою схемою. *Простір*: наскільки багато місця я дозволяю собі зайняти у житті інших людей?; наскільки я відчуваю “свій” простір?; яким чином я вхожу в простір інших людей?; які зони тілесного простору мною засвоєні, а які – ні?; що таке, на мою думку, простір? *Час*: який ритм для мене є найбільш органічним?; за допомогою якого ритму – швидкого або повільного – я відчуваю себе: впевненим; усвідомлюваним; тривожним; чи можу я засвоїти різноманітні ритми?; що таке, на мою думку, час? *Вага*: наскільки я відчуваю свою вагу?; яким чином я відчуваю зв’язок із землею: земля – опора; земля – підтримка; чи можу я довірити свою вагу, своє тіло в його взаємодії з гравітацією, іншими людьми; що таке, на мою думку вага? *Напрямок руху*: наскільки я усвідомлюю напрямок своїх рухів?; чи можу я утримувати ціль, певний ритм або стиль руху?; наскільки часто і які частини тіла “випадають” із спрямованого руху?; скільки неусвідомлюваного “хаосу” в моєму тілі?; що таке, на мою думку, рух?

В анкеті для діагностики власного рухового репертуару даються відповіді на питання: чи любите ви займати великий простір в рухах?; які рухи вам більше всього до вподоби: потужні, легкі, повільні, швидкі, такі, що обмежуються певною схемою, вільні. Викликає довіру, бажання взаємодіяти позитивна оцінка дій учасників, що визначається як основне правило групи. Завдяки роботі в схемі тіл учасники набувають навичок концентрації уваги саме в тих частинах тіла (діафрагма, стегна, шия), які неусвідомлено витісняються з-під контролю. Упередження до думки групи долається через спільне переживання руху.

Особливо велике значення має груповий аналіз проєктивних малюнків, карти власного тіла, малювання частин тіла (вправа “Розчленування”). Після першого збентеження від проєкції власного тіла учасники роблять несподівані для себе висновки про

наявність сили, впевненості, або її відсутність, уявлення про мету, впевненість, місце в просторі тощо.

На другому етапі тренінгу дії набувають характеру між-особистісної взаємодії. Учасники виконують хореографічні, пантомімічні, образотворчі дії, які спрямовані на розширення тілесного простору, який стає чинником особистісного зростання. Відтворюється алгоритм психомоторних дій на рівні В: вимагається точне узгодження ритмічно повторюваних складних рухів, які охоплюють всі кінцівки й тулуб (танець тварин, події та явища природи тощо). За висловом М.О.Бернштейна, цей рівень “бере на себе відповідальність за всю внутрішню чернеткову техніку складного руху”, тоді коли інший, вищий рівень, забезпечує пристосування до зовнішнього світу. Можливості цього рівня виявляються в танцювальних рухах без зорового контролю, під час роботи в парах, з активізацією м’язового чуття та рухів у різному темпі та напрямку. Проводиться самоаналіз загальної динамічної картини руху з акцентом на таких проблемах: що ви відчували, виконуючи ту чи іншу вправу?; в якій вправі ви відчували себе найбільш (найменш) комфортно?; які принципи рухів ви використовували частіше за все?; що ви відчували?; які образи, асоціації виникали під час танцю?; охарактеризуйте кількома словами свій танець; як ви відчуваєте себе після танцю?; чим відрізняється ваш стан від того, який був на початку?; коли вам було комфортніше: під час наслідування рухів учасників групи чи коли ви самі були ведучими?; на що був спрямований ваш танець: на самовираження або на взаємодію?; що ви відчували, коли у ваш простір входив інший?; які асоціації, метафори виникають у вас з приводу дзеркального відображення вашого танцю?; ваше ставлення до людини, яку ви бачите у дзеркалі?; як би ви оцінили досвід, отриманий у групі?; як змінились внутрішні групові міжособистісні відносини?; чи змінилось ваше ставлення до групи і до кожного учасника?; як ви бачите зараз своє місце в групі?; чи відрізняється воно від займаного місця на початку заняття?

На цій стадії в міжособистісній взаємодії члени групи допомагають один одному виразити емоційні переживання, які вони спочатку пережили, а потім відпрацювали в рухах поодиночці та в парах. Відбувається апробація нових форм поведінки в русі: промальовування ліній, їх аналіз, створення власної “азбуки рухів”, насичених смисловим змістом, побудова індивідуального психосемантичного простору особистості, в якому вона почуває себе комфортно. Учасники *засвоюють правила взаємодії в*

тілесному просторі: бажання виявити причини власних труднощів, зворотній зв'язок та стримування захисних реакцій виявляють.

Тренеру необхідно мати на увазі, що членам групи недостатньо отримати знання та виробити рухові автоматизми у схемі тіла – потрібно автоматизувати їх на різних поведінкових рівнях. Дуже важливим є створення ситуацій, в яких члени групи могли б досліджувати нові феномени рухових дій в умовах взаємодії один з одним через зміну ритму рухових дій. Можна запропонувати ритмічні вправи: малювання музики, лійні танцю, танці-реп, танці у віршованій формі, дихання в ритмі музики тощо. Пропонується висловити своє ставлення до ритму та усвідомити адекватність власного темпоритму груповій взаємодії.

Ускладнюються функції психотерапевта. Якщо на першій стадії головною проблемою була емоційно-тілесна інтеграція групи, що базувалась на позитивному сприйнятті власного тіла, то на другому етапі зусилля зосереджуються на смисловій частині рухів тіла в просторово-часовому вимірі. Тренеру варто пам'ятати, що сприйняття й розуміння танцю учасниками групи може відрізнитися одне від одного, і саме це складає основний зміст групового аналізу. Для цього тренер акцентує увагу на важливих психосемантичних аспектах танцю: за допомогою яких рухових засобів створено танець, чому саме ці рухи проєкують переживання та його смисл, що в даному танці може викликати непорозуміння чи неправильне розуміння його смислів, які саме елементи потребують додаткових пояснень і тлумачень з боку тренера.

На третьому етапі відбувається узгодження танцювальних рухів із зовнішнім простором на рівні С: оцінювання і регуляція форми й напрямку рухів, тобто ми отримуємо кінцевий ефект. Рівню С притаманна розвинена можливість змінювати танцювальні рухи, утримуючи ціль та напрямок дій. Варіативність, гнучкість рівня просторового поля дозволяє модифікувати свої рухи, наслідувати і копіювати рухи інших, виробляти власний стиль, образ. В схемі самоаналізу серії танцювально-образних рухів “кореологія” виокремлюються смислові опозиції, виділяються семантичні структури візуальних образів [5].

Використання танцювальної дії як засобу самоаналізу важко формалізувати, тому для побудови семантичного простору рухів варто було використовувати різні методики, за допомогою яких можна відстежити структурні зміни свідомості. До неформалізованих процедур опису поняття, об'єкта за допомогою жестів, міміки, виразних рухів можна віднести ігрові методики,

які використовуються в груповій психотерапії: методики “дзеркало”, “скульптура”; асоціації як образні засоби опису іншої людини.

На рівні D, на думку М.О.Бернштейна, можна побачити початок злиття фізіологічного з психологічним, помітити їхні взаємопереходи. Орієнтувально-танцювальна активність на рівні D характеризується тим, що провідною інформацією руху виступають не пози та форми тіла, а його смислова сторона. Отже, на рівні D можна виконувати рух які передають відчуття, образне насичення, на основі розуміння якостей руху і використання його для передачі інформації партнеру. В танцювально-психомоторному тренінгу на рівні D виконуються танці в парах, передається зміст інформації через рухи, тобто танець виконує комунікативну функцію. Відповідно до своєї телерецепторної аферентації цей рівень забезпечує смислове використання атрибутів хореографічної діяльності, які несуть смислове значення, символізуючи певний зміст дії.

Найвищий кортикальний рівень E, який завжди залишається тільки провідним, створює мотив для танцювальних рухів і здійснює його основну смислову корекцію. Відповідно до складної смислової аферентації, функцією рівня є управління хореографічними діями та психомоторикою танцю. На цьому рівні вищі символічні координатії остаточно узгоджуються з моделлю “бажаного майбутнього”, яка була сформована до початку дії. Рівень E підпорядковує собі всі попередні рівні, що є наслідком еволюційного процесу кортикалізації нервових функцій. На цій стадії вираження емоцій в рухах здійснюється в психодраматичних ситуаціях. Тренер обирає ситуацію, коли учасник відчуває біль, гнів, радість тощо і виражає ці емоції в дії.

Найважливішою метою групового психоаналізу танцю є вербальна інтерпретація з виявленням та поясненням використаних у танцювальному тексті певних прийомів та засобів виразності, які пов’язані з розумінням смислу танцю. Таким чином, *інтерпретація* танцю займає провідне місце в груповому аналізі тренінгу. Ми розглядаємо цей феномен як одну з теоретичних і прикладних психологічних проблем, від розв’язання якої залежить подальше вдосконалення різних аспектів танцювальної психотерапії. Психотерапевт, який надає можливість виявляти й розуміти затемнені або втрачені смисли тексту танцю, сприяє саморефлексії кожного учасника тренінгу. Саме в інтерпретації визначаються поступові шляхи самозмін, учасники по-новому реконструюють себе.

Висновки

Для побудови групового аналізу в танцювально-психомоторному тренінгу є важливим методологічне положення про те, що в танцювальній діяльності здійснюється індивідуальна творчість, як прояв психомоторної активності суб'єкта. З цієї позиції танець можна розглядати як інтеграцію психомоторних дій людини, які визначають її активність у просторі власного буття.

Одним із важливих аспектів групового аналізу є відстеження змінених станів свідомості в процесі розвитку особистості. Ці зміни корелюються з динамічною перебудовою структури тілесних переживань при моделюванні рухів відповідно до рівневої ієрархії.

Реалізація та розкриття особистісного потенціалу через засвоєння основних понять тренінгу здійснюється стійкими та оптимальними способами: дослідження структури тіла, просторових характеристик, засвоєння основних понять (вага, простір, рух, ритм, образ тіла, схема тіла); вивчення структури тіла через проєктивний аналіз малюнків та рухів; детальна робота з тілом в парах; самоаналіз та груповий аналіз за алгоритмом тілесних відчуттів, у формі запитань.

Найважливішою метою групового психоаналізу танцю є вербальна інтерпретація з виявленням та поясненням використаних у танцювальному тексті певних прийомів та засобів виразності, які пов'язані з розумінням смислу танцю.

Список використаних джерел

1. Бернштейн Н.А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности. – М.: Медицина – 1966. – 349 с.
2. Глуговский Д.В. Перенос в групповом психоанализе// Журнал практической психологии и психоанализа. – №3, 2004. – Режим доступа до журналу <http://psyjournal.ru/j3p/pap?id=20040314>
3. Пріц А., Викукаль Е. Групповий психоаналіз: Теорія. Техніка. Застосування/Перекл. Галина Котовська; наук. редак. Софія Грабовська і Галина Католик. – Львів: Астролябія, 2006. – 312 с.
4. Психоаналитическая энциклопедия / Под ред. Б.Д.Карвасарского.
5. Роговик Л.С. Психосемантика рухів у контексті танцювально-психомоторного тренінгу// Зб. наукових праць. Актуальні проблеми психології. – Том X. – Частина 1/ За ред. академіка С.Д.Максименка. – К.: Главник, 2007. – 320 с. (С. 234-245).

6. Роговик Л.С. Психотерапевтичні ефекти танцювально-психомоторного тренінгу // Зб. наукових праць. Актуальні проблеми психології. – Том X. – Випуск 4/За ред. академіка С.Д.Максименка. – К.: Главник, 2007. – 392 с. С. 155-165
7. Роговик Л.С. Психологічна інтерпретація танцювального тексту // Актуальні проблеми психології. – Том XII. – Випуск 4/За ред. академіка С.Д.Максименка. К. – 398 с.
8. Роговик Л.С. Теоретичні засади танцювально-психомоторного тренінгу//Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки.: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – № 19 (43). – 371 с. (С. 335-343)
9. Роговик Л.С. Використання тілесних символів як засобів комунікації в танцювально-психомоторному тренінгу // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 95. Т.105. Педагогіка. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 172 с. (С. 62-68)
10. Рудестам Кьел. Групповая психотерапия. – СПб.: Питер, 2000. – 384 с.
11. Терлецька Л.Г. Психологічні механізми процесу самоаналізу: Монографія. – К.: Вид.-поліграф.центр “Київський університет”, 2005. – 240 с.
12. Философский словарь. Стаття В.И.Овчаренко. Режим доступу http://www.filosofiya.su/word/grupповоi_psihoanaliz.htm
13. Яценко Т.С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч.посіб. – К.: Вища школа, 2006. – 382 с.

Studied was the nature of group analysis, given was methodological analysis of its principles, mechanisms and functional peculiarities at different levels of motion composition during dancing psychomotor training session. Shown were psychotherapeutic effects of group analysis usage at all training stages and role of psychotherapist in the process of personal psycho-correction of group members.

Key words: group analysis, principles of group analysis, self-analysis, personal psycho-correction, group dynamics.

Отримано: 18.12.2009